

ZIJN VERLOOFDEN INTIEMER DAN GEHUWDEN? EEN EMPIRISCHE STUDIE^o

K. Goris*

Dit artikel vormt de neerslag van een empirisch onderzoek naar de intimiteitsbeleving bij verloofden. Met behulp van een zelfbeoordelingsvragenlijst (de VIP) worden bijna tweehonderd Vlaamse verloofden bevroegd. Door het gebruik van eenzelfde instrument, kon een vergelijking gemaakt worden met gehuwden (n = 207). Deze vergelijking vormt de basis van dit artikel waarin we een genuanceerd antwoord bieden op de vraag of verloofden intiemer zijn dan gehuwden. Individuele, relationele en situationele determinanten van intimiteit worden besproken, waarbij verschillen tussen verloofden en gehuwden, maar ook tussen mannen en vrouwen, onafhankelijk van de status, gevonden worden.

Van verliefden wordt wel eens beweerd dat ze in een opperste staat van geluk 'verkeren', omdat ze elkaar met superlatieven bekleden, die de naakte waarheid verhult. Verliefdheid kan verschillende betekenissen inhouden, waar we in dit bestek niet kunnen op ingaan: hiervoor verwijzen we naar elders (Goris, 1992). De fase van verloving is een heel andere stap: op meer realistische gronden wordt het voornemen gemaakt om voortaan samen door het leven te gaan en dit voornemen wordt ook kenbaar gemaakt aan de buitenwereld. Men zegt wel eens dat 'verloofde' de verleden tijd van 'verliefde' is. In dit artikel stellen we ons de vraag op welke manier verloofden op intiem vlak met elkaar omgaan. Personen die een partnerrelatie aangaan, onderscheiden zich in andere vormen van interpersoonlijke relaties door o.a. een sterke mate van intimiteit. De laatste jaren is de wetenschappelijke belangstelling voor intimiteit in relaties sterk toegenomen (Perlman en Duck, 1987). Het belang van het begrip intimiteit in de wetenschap van interpersoonlijke relaties wordt hoe langer hoe meer beklemtoond (Hinde, 1978). Van den Broucke (1987) schetst hoe vanaf het begin van de jaren zeventig intimiteit, mede onder impuls van een toenemende sociaalpsychologische interesse voor interpersoonlijke relaties, een onderzoeksobject werd voor psychologen. Als we het etymologisch woordenboek raadplegen, leren we dat het woord intimiteit stamt van het Latijnse adjectief 'intimus', de overtreffende trap (superlatief) van 'intus'. Intimus betekent: het meest naar binnen gelegen, diepst, innigst. Als zelfstandig naamwoord gebruikt, bedoelde men hiermee in het Latijn reeds: een boezemvriend, een vriend die nauw aan het hart ligt.

* Drs K. Goris, psycholoog-seksuoloog. Dijkgraafaan 28, 2660 Hoboken, België. Met dank aan S. Van den Broucke.

^o Geaccepteerd voor publicatie 7 juni 1993.

Intimiteit werd meestal beschouwd als een intrapsychische behoefte of ervaringstoestand die enkel via zelfrapportering kon worden nagegaan. Recenter wordt intimiteit, vooral onder invloed van het systeemdenken, opgevat als een interpersoonlijk gegeven en wordt ermee verwezen naar een kenmerk van de interactie tussen twee of meer personen. Wij beperken het intimiteitsbegrip tot de volwassen partnerrelatie: wanneer men spreekt van een intieme relatie tussen twee volwassenen, dan verwijst men hiermee naar de mate van lichamelijk en emotioneel contact. Psychologisch gezien is intimiteit een concept dat gebruikt wordt om kwalitatieve aspecten van een interpersoonlijke relatie aan te duiden (Chelune en Waring, 1984). Een hoge mate van intimiteit wordt in die zin verstaan als een kenmerk van een succesvolle partnerrelatie. Wij hanteren het begrip intimiteit volgens Van den Broucke (1987), die een multi-systeem benadering als model voorstelt. Intimiteit wordt gesitueerd op het *individuele* niveau, waarbij een hoge mate van intimiteit een voldoende stevig identiteitsbesef impliceert. Anderzijds kan men intimiteit op *relationeel* vlak situeren als de betrokkenheid van twee partners op cognitief en affectief vlak. Op *situationeel* niveau houdt een intieme relatie een aspect van exclusiviteit in: deze staat gedeeltelijk los van andere relaties. Van den Broucke (1991) construeerde een vragenlijst waarmee deze niveaus van intimiteit aan de hand van schalen kunnen bevroegd worden: de Vragenlijst voor Intimiteit in Partnerrelaties (VIP).

De Vragenlijst voor Intimiteit in Partnerrelaties (VIP)

De VIP is een zelfbeoordelvragenlijst en telt 56 items die worden gescoord op een vijfpuntschaal per item. Het subject moet voor elk item aanduiden in welke mate het toepasselijk is op de relatie tussen hem/haar en haar/zijn partner (0 = helemaal niet van toepassing; 4 = helemaal van toepassing). De VIP meet vier dimensies, die als afzonderlijke factoren uit een factoranalyse naar voren treden (Van den Broucke, 1991): *affectieve verbondenheid* (itemvoorbeeld: 'Mijn partner en ik vinden het prettig om dingen samen te doen'), *consensus* (itemvoorbeeld: 'Mijn partner en ik denken op dezelfde manier over onze relatie'), *openheid* (itemvoorbeeld: 'Ik toon mijn echte gevoelens aan mijn partner'), en *exclusiviteit* (itemvoorbeeld: 'Mijn partner en ik blijven elkaar trouw'). Daarnaast is er nog een afzonderlijke schaal voor *intimiteitsproblemen* (itemvoorbeeld: 'Mijn partner en ik zitten niet op dezelfde golflengte'). In deze vijf schalen herkennen we de voornaamste eigenschappen van het intimiteitsmodel (Van den Broucke, 1987): 'Affectieve verbondenheid' en 'Consensus' als dimensies van relationele niveau; 'Openheid' als dimensie van het individueel niveau en 'Exclusiviteit' als dimensie van het situationeel niveau. De vijfde schaal groepeerde dan een aantal items die betrekking hebben op een soort 'problematieke' intimiteit, vandaar de benaming 'Intimiteitsproblemen'.

Opzet van de empirische studie

Een groot aantal verloofden bereiken is geen sinecure. Daarom opteerden we voor een pragmatische oplossing: binnen de Rooms-Katholieke Kerk wordt aan de verloofdenparen ter voorbereiding van het sluiten van een kerkelijk huwelijk, een bezinningsmoment aangeboden. Deze 'verloofdedagen' (meestal slechts één zondag, of drie weekavonden) bestaan uit een reeks van vrij didactische uiteenzettingen over de implicaties van het sluiten van een huwelijk op velerlei vlakken. Zo wordt er bijvoorbeeld uitleg verstrekt over het hebben van kinderen, het wettelijk huwelijk, het erfrecht.

De *groep verloofden* die we de VIP hebben voorgelegd, betreft paren die een huwelijksdatum hebben vastgesteld (binnen max. een jaar) en die als huwelijksvoorbereiding zo'n verloofdedag volgen, georganiseerd door de katholieke gemeenschap en verplicht voor degenen die een kerkelijk huwelijk wensen te sluiten*. Gedurende 1989 en 1990 werd aan zo'n 200 verloofden de VIP voorgelegd: aan de paren werd tijdens deze verloofdedag in een pauzemoment gevraagd de vragenlijst in te vullen. De mannen en vrouwen werden daarbij tegelijkertijd in afzonderlijke ruimtes geplaatst. De vragenlijsten waren volstrekt anoniem, een codewoord (vb. huwelijksdatum of geboortedata van de beide partners) werd aangebracht om de vragenlijsten per paar te kunnen scoren. Voor analyse konden 193 vragenlijsten worden gebruikt. De context van een verloofdedag zorgde ervoor dat de non-respons zeer laag bleef: slechts zeven vragenlijsten werden niet ingevuld, 193 verloofden daarentegen tekenden geen bezwaar.

De *gehuwde paren* maakten deel uit van het validiteitsonderzoek van de VIP (Van den Broucke, 1991). De subjecten werden bereikt via een getrapte steekproeftrekking. Gebruikmakend van de criteria van de volkstelling (Nationaal Instituut van de Statistiek) werd er eerst nagegaan hoeveel vrouwen en mannen binnen bepaalde leeftijdsgroepen (bv. tussen 19 en 25 jaar) in ons land aanwezig zijn. Tevens werd er nagegaan hoeveel vrouwen en mannen er binnen bepaalde beroepen/opleidingen vertegenwoordigd zijn. Binnen de vooropgestelde steekproef werd dan getracht dezelfde verhouding te weerspiegelen van de Belgische populatie mannen en vrouwen volgens deze criteria. Van deze doelgroep werden steekkaarten opgemaakt waarbij studenten werden aangezocht om paren op te zoeken die aan deze profielen beantwoordden. Deze paren werden verzocht om de VIP in te vullen en op te sturen. In totaal beschikken we op die manier over 207 vragenlijsten van gehuwde subjecten.

Aan de hand van de door de subjecten zelf verstrekte identificatiegegevens is het mogelijk om de subjectengroep te beschrijven in termen van enkele demografische kenmerken.

* Concreet bezochten we de verloofdedagen, zoals georganiseerd in de parochies Geetbets en Zoutleeuw, twee Vlaamse Brabantse gemeenten.

Van de groep verloofden is de gemiddelde leeftijd 24.8 jaar voor de mannen (standaarddeviatie: 2.68), met een bereik van 18 tot 34 jaar. De mediaanleeftijd is 25 jaar. Voor de vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd 23.5 jaar (standaarddeviatie: 2.91), met een bereik van 17 tot 32 jaar. De mediaanleeftijd is 23 jaar.

Het feit dat de verloofden vooral uit landelijke gemeentes komen, met vaak een lagere scholing tot gevolg, wordt weerspiegeld in de onderwijsniveaus. Zo meldt zo'n 8.5% van de verloofdengroep buitengewoon onderwijs te hebben gevolgd.

De gemiddelde leeftijd van de gehuwde mannen bedraagt 36.7 jaar (standaarddeviatie: 8.09), met een leeftijdsbereik van 21 tot 54 jaar. De mediaanleeftijd is 35 jaar. Bij de gehuwde vrouwen ligt het gemiddelde evenals bij de verloofdengroep iets lager, namelijk op 35 jaar (standaarddeviatie: 8.03), met een leeftijdsbereik van 21 tot 50 jaar. De mediaanleeftijd bedraagt 35 jaar. De huwelijksduur bedraagt gemiddeld 12.96 jaar (standaarddeviatie: 7.81), met een bereik van 1 tot 29 jaar. Het gemiddeld aantal kinderen bedraagt 1.72 (standaarddeviatie: 1.20; mediaan = 2), met een bereik van 0 tot 4 kinderen. Achtentachtig procent van de gehuwde paren had één of meer kinderen, twaalf procent was bijgevolg kinderloos. Slechts één procent van de gehuwde vrouwen heeft universitaire studies doorlopen, tegenover acht procent van de gehuwde mannen.

Resultaten

Wegens het onvolledig invullen of het ontbreken van paaridentificatiegegevens van 14 vragenlijsten, werden er 394 gescoorde vragenlijsten in de analyse betrokken: 92 van verloofde mannen, 101 van verloofde vrouwen, 100 van gehuwde mannen en 101 van gehuwde vrouwen. Een multivariantie-analyse (MANOVA) werd hierop toegepast, om via een 2x2 vergelijking (burgelijke stand x geslacht) de twee groepen met elkaar te vergelijken. Hoofdeffecten voor burgerlijke stand en voor geslacht konden worden vastgesteld, maar geen interactie-effecten (F-toetsing, met dank aan R. Stroobants voor deze statistische bewerkingen). We geven eerst een beschrijving van de resultaten op de subschalen per vergelijkingsgroepen, om vervolgens stil te staan bij die subschalen die significante verschillen opleveren. Tenslotte bieden we interpretaties aan van de gegevens die moeten toelaten een besluit te vormen over het verschil in intimiteitsbeleving tussen verloofden en gehuwden.

Intimiteit bij verloofden en gehuwden

In tabel 1 geven we de gemiddelde waarden weer van de verloofdengroep en de gehuwdengroep met de bijhorende behaalde univariate hoofdeffecten (F-toetsing) van de burgerlijke stand per intimiteitsschaal. Twee schalen geven melding van significante

verschillen tussen de verloofdegroep en de gehuwdegroep: op de intimiteitsschalen 'Openheid' en 'Affectieve betrokkenheid' scoren de verloofden gemiddeld hoger dan de groep gehuwden.

Tabel 1: Vergelijking tussen de gemiddelde scores van de verloofden (V)- en gehuwdegroep (G) op de VIP.

Schaal	V (n=193)	G (n = 201)	F-toetsing
Problemen met intimiteit	13.8	12.2	2.69
Consensus	39.4	39.3	0.16
Openheid	40.5	39.4	4.03*
Affectieve verbondenheid	29.6	28.5	9.04**
Exclusiviteit	31.8	32.1	0.15

* $p < 0.05$; ** $p < 0.005$

Intimiteit bij mannen en vrouwen

Wat betreft het verschil tussen man en vrouw met betrekking tot de mate van intimiteit in de partnerrelatie, is er voor het intimiteitsmodel van Van den Broucke weinig ruimte: er wordt abstractie gemaakt van de band tussen sekse en de mate van intimiteit. Toch menen we dat de geslachtsverschillen niet uit het oog mogen verloren worden. We hebben daarom een analyse uitgevoerd volgens de geslachtsgroep. Abstractie makend van de burgerlijke stand, presenteren we daarom de uitslagen van de mannen en vrouwen afzonderlijk op de intimiteitsschalen (zie tabel 2).

Tabel 2: Vergelijking tussen de gemiddelde scores van mannen en vrouwen op de VIP.

	Man (n=192)	Vrouw (n=202)	F-toetsing
Problemen met intimiteit	13.9	12.2	6.74**
Consensus	39.3	39.4	0.10
Openheid	39.1	40.8	14.84***
Affectieve verbondenheid	28.7	29.3	4.22*
Exclusiviteit	32.3	31.7	2.81

* $p < 0.05$, ** $p = 0.01$, *** $p = 0.0002$

De schalen 'Openheid', 'Affectieve verbondenheid' en 'Intimiteitsproblemen' wijzen op significante verschillen tussen mannen en vrouwen: vrouwen rapporteren in hun

partnerrelatie meer openheid dan mannen, en beoordelen zichzelf als sterker affectief betrokken in hun partnerrelatie dan mannen. Mannen geven meer problemen met intimiteit aan dan vrouwen. Zoals reeds vermeld, werden er geen interactie-effecten waargenomen.

Interpretatie van de gegevens

Eerst en vooral dienen we ons bescheiden op te stellen wat betreft de veralgemeenbaarheid van de resultaten naar de brede populatie toe. De verloofdengroep is een homogene groep: allen sluiten ze een kerkelijk huwelijk - al dan niet op een overtuigende wijze - en dat maakt dat de verloofdengroep kan beschreven worden als behorend tot een bepaalde gemeenschap*. De religieuze opvoeding beïnvloedt de intimiteitservaring: zo zou een opvoeding volgens katholieke traditie een negatieve impact hebben op het uitdrukken van seksuele gevoelens (Parelman, 1983).

Bovendien wijzen ook de socio-demografische gegevens op een oververtegenwoordiging van mensen met een zeer lage opleiding in de verloofdengroep. Ook socio-economische status kan de intimiteitservaring beïnvloeden: zo zou de mate waarin openheid tussen partners beschouwd wordt als een vitaal kenmerk van een goed huwelijk, in ruimere mate gewaardeerd worden in hogere sociale klassen (Komarovskiy, 1967). Een hogere opleiding wordt ook geassocieerd met een mindere mate van traditionele rollendifferentiatie en meer nadruk op verbale uitdrukkingen van gevoelens in het huwelijk (Troll, 1975).

De gehuwdengroep daarentegen dient als een heterogene groep beschouwd te worden en kan ook representatief voor de brede populatie genoemd worden, gezien de aard van de steekproeftrekking. Een vergelijking trekken, gebaseerd op de resultaten van de vragenlijst, om de verschillen te wijten aan enkel een verschil in de mate van intimiteitsbeleving, is daarom een dwaling. Toch biedt het groot aantal bevroegde koppels (in totaal 394 mannen en vrouwen) ons een zekere spelingsmarge om zinvolle uitspraken te doen omtrent het verschil in de mate van intimiteitsbeleving bij verloofden en bij gehuwden. Uit de resultaten blijken enkel de schalen 'Openheid' en 'Affectieve Verbondenheid' significante verschillen op te leveren voor de beide vergelijkingsgroepen mannen/vrouwen en gehuwden/verloofden. We stellen ons dan ook eerst de vraag wat die twee schalen inhouden, om ons vervolgens aan een interpretatie van verschil in intimiteitsbeleving te wagen.

* Dat in Vlaanderen het kerkelijk huwelijk deel uitmaakt van de traditionele huwelijksceremonie en als dusdanig geen parameter is voor de geloofsovertuiging, zal door weinigen bestreden worden. Trouwen voor de kerk hoort er volgens de meesten nu eenmaal bij.

Wat is 'openheid'?

Onze gebruikte vragenlijst peilt o.a. naar 'openheid', waarmee vooral de individuele dimensie van intimiteit bedoeld wordt: de mate waarin het betreffende subject zich vrij voelt om zich te onthullen tegenover zijn partner. Openheid is een dimensie die ontegensprekelijk naar het zelfonthullingsgedrag verwijst. Een centraal begrip in de ontwikkeling van de intimiteit is zelfonthulling: men kan pas tot een intieme relatie komen wanneer men bereid is zichzelf voor de ander open te stellen en men bereid is om ook de ander zich te laten onthullen. Zelfonthulling wordt meestal gedefinieerd als de uitdrukking, het kenbaar maken van zijn persoonlijke gevoelens, percepties, angsten en twijfels, en wordt geconceptualiseerd in termen van frequentie, breedte, diepte en waarde van de zelfonthulling (Jorgensen en Gandy, 1980). Falk en Wagner (1985) stellen dat het zich volledig en spontaan kunnen onthullen een essentieel aspect is van de gezonde persoonlijkheid en een noodzakelijke voorwaarde voor een intieme relatie. Zelfonthulling maakt de intimiteitsontwikkeling in sterke mate mogelijk en wordt beschouwd als één van de meest belangrijke determinanten van intimiteit (Van den Broucke, 1991).

Jourard (1971) suggereert dat het gevolg van de onthulling van elkaars innerlijke gedachten, gevoelens en wensen is dat men leert: a) de mate waarin men op elkaar gelijk met betrekking tot deze gedachten, gevoelens en wensen; b) elkaars behoeften in te schatten en c) de mate waarin de partner akkoord gaat of afwijkt van het eigen normen- en waardensysteem. In een onderzoek met 231 premaritale koppels vonden Rubin et al. (1980) een positieve correlatie tussen de mate van gegeven zelfonthulling door een persoon en de gevoelens van liefde (i.e. intimiteit, verbondenheid en geven om). Heel wat onderzoek wijst bovendien op een positieve relatie tussen de mate van zelfonthulling en huwelijksvrede (zie o.a. Levinger en Senn, 1967; Hendrick, 1981; Davidson et al., 1983), maar soms wordt opgemerkt dat de invloed van de sociale wenselijkheid deze (cor)relatie verkleurt: een hoge mate van zelfonthulling zou evenzeer gepaard kunnen gaan met een lage huwelijksvrede (Jorgensen en Gandy, 1980).

Sprecher (1987) toont in een onderzoek bij 50 premaritale koppels aan hoe de bijdrage van zelfonthulling tot de ontwikkeling van intimiteit in een relatie niet alleen verklaard wordt door de mate van gegeven zelfonthulling, maar ook door de zelfonthulling die men ontvangt van de partner. De gepercipieerde zelfonthulling is immers eveneens positief gerelateerd aan de gevoelens van intimiteit voor de partner. Het is in een wederzijdse uitwisseling van zelfonthulling met afwisselende waardering voor elkaar, dat intimiteit in een relatie kan ontwikkelen (Schippers, 1991).

Wat is 'affectieve verbondenheid'?

Met de subschaal 'affectieve verbondenheid' wordt verwezen naar de relationele dimen-

sie van intimiteit: in welke mate doet men als paar (graag) dingen samen en houdt men rekening met elkaar. Deze factor vinden we in de literatuur veelal terug onder de term 'cohesie': de vijf items uit bijvoorbeeld de cohesie-subschaal van de Dyadic Adjustment Inventory (Spanier, 1976; items 24-28) zijn vragen naar het ondernemen van gemeenschappelijke activiteiten buitenshuis, ideeën uitwisselen, het samen lachen, zaken kalm bediscussiëren en het samen aan een project werken. Beach en Tesser (1988) plaatsen in hun model van liefdesrelatie cohesie naast intimiteit, waarbij intimiteit vooral bepaald wordt door wederzijdse zelfonthulling. Cohesie verwijst naar aanpassing aan elkaar in de partnerrelatie, het afgestemd geraken op elkaar en de dyadische binding die daardoor groeit. Het relationele aspect van cohesie wordt hiermee snel duidelijk. De verwachting is dan ook dat de cohesieniveaus van beide partners meestal ongeveer symmetrisch verlopen: in de mate waarin de ene partner zich betrokken weet in een verscheidenheid aan plezierige gemeenschappelijke activiteiten, zou de andere partner dit ook zo moeten ervaren. Het kan natuurlijk gebeuren dat een partner de andere mee betreft in activiteiten waar deze laatste geen plezier aan beleeft (bijvoorbeeld een man neemt zijn vrouw mee naar de voetbal, een sport die haar totaal niet interesseert). Er zal dan een verschil in cohesiebeoordeling optreden. Meestal wordt echter verondersteld dat men met cohesie doelt op de gemeenschappelijke activiteiten waar men wederzijds plezier aan beleeft. Gedragingen die te maken hebben met cohesie genereren meestal positief affect, zonder echter hoge pieken van opwinding te bereiken (Beach en Tesser, 1988).

Zijn verloofden intiemer dan gehuwden?

Wat levert onze empirische verkenning op? Significante verschillen tussen deze twee groepen stellen we vast voor de schalen 'Openheid' en 'Affectieve Verbondenheid'. Verloofden onthullen zich over het algemeen (het zijn gemiddelde waarden) meer dan de gehuwden. Deze resultaten zeggen waarschijnlijk iets over de fase in de partnerrelatie: verloofden die aan de drempel van het huwelijk staan, onthullen eerder in de breedte. Omdat er nog zoveel domeinen van onwetendheid over elkaar bestaan, kunnen nog heel wat terreinen worden afgetast en dit schept aan de partners de indruk dat de zelfonthulling groot is (Fitzpatrick, 1987). Gehuwden zouden meer in de diepte onthullen (Waterman, 1980). De meeste onderzoekers stellen vast dat in partnerrelaties die nog volop in ontwikkeling zijn (zoals verloofdenrelaties), het zelfonthullingsgedrag de intimiteit zal verhogen. In gevestigde partnerrelaties, zoals een huwelijk, is de rol van zelfonthulling niet zo eenduidig: bij deze zou er eerder sprake zijn van een golfbeweging van oppervlakkig versus dieper intiem contact, eerder dan een éénlijnige stijging van zelfonthulling (Van den Broucke, 1991).

Over de wederzijdse uitwisseling en het interactieve gebeuren van deze zelfonthulling kunnen we vanuit onze studie geen uitspraak doen. Volgens Jourard (1971) zou het

zelfonthullingsgedrag naar de partner toe in sterke mate aangeleerd zijn in het gezin van oorsprong waarbij dan, naarmate de zelfonthulling in de partnerrelatie zal toenemen, deze openheid naar het gezin van oorsprong toe zal afnemen. De mate waarin de partnerrelatie zich afgrenst naar andere systemen zoals het gezin van oorsprong, hebben we in onze studie trachten te peilen via de schaal 'Exclusiviteit': deze schaal geeft echter geen significante verschillen tussen verloofden en gehuwden en evenmin tussen vrouwen en mannen*.

Een tweede significant onderscheid tussen de verloofden- en de gehuwdengroep wijst op een verschil in de mate van affectieve verbondenheid. Wij hebben de relatie gelegd met het cohesiebegrip: de verloofden tonen in die zin een sterkere dyadische binding dan de gehuwden. Ook hier roepen we ten dele als verklaring het tijdstip van meting in: de verloofdenparen zitten in de huwelijksvoorbereidingsfase, een fase waarbij ze samen overleg plegen, samen allerlei belangrijke beslissingen treffen (huwelijkscontract opmaken, huwelijksuitzet kiezen, woning zoeken, familieoverleg in verband met huwelijksvoorbereidingen met elkaar in verzoening brengen): het gevoel dat de partners met elkaar rekening houden, wat een bepalende factor is voor deze intimiteitsschaal, is hierbij uiteraard sterk aanwezig. Gehuwden daarentegen hebben echter zicht op nog heel wat andere terreinen waardoor het gevoel van hechte binding misschien wat gerelativeerd wordt en meer realistische proporties aanneemt. In een paar zal men immers steeds apart blijven (Willi, 1991). Men zal toch ergens een vreemde voor de ander blijven, wat het paar vrijwaart van een versmelting en wat op positieve wijze kan bijdragen tot de intimiteit in de liefdesrelatie.

Een belangrijk onderscheid tussen de verloofdengroep en de gehuwdengroep dat niet uit het oog mag worden verloren, is de **leeftijd**. Een negatieve voorspeller voor de mate van intimiteit is de leeftijd (Pareman, 1983): in een intieme relatie blijkt de mate van intimiteit met de leeftijd af te nemen. Jongere mensen percipiëren meer wederzijdse liefde, vertrouwen en steun in het huwelijk. Oudere personen beschrijven in mindere mate de wederzijdse steun en emotionele support in het huwelijk. Waarschijnlijk zijn deze bevindingen een reflectie van een meer idyllisch perspectief van de jongere partnerrelaties (ze zijn in onze studie nog niet getrouwd en de nakende trouwdatum verlaagt misschien de eventuele dissonantie tussen gepercipieerde en gewenste intimiteitsbeleving)**. Tegelijkertijd weerspiegelen de mindere mate van intimiteit bij gehuwden misschien de realistische problemen door de tijd heen, stijgend met de leeftijd en de huwelijksduur. Zo beschrijven onderzoeken naar de huwelijks tevredenheid hoe de hogere tevredenheid bij jonggehuwden waarschijnlijk eveneens te wijten is aan de meer idealistische motieven,

* De betrouwbaarheid van deze schaal is echter voorlopig nog problematisch.

** Bovendien is er nog een artefact te wijten aan de invloed van sociale wenselijkheid: zelfbeoordelingsvragenlijsten m.b.t. partnerrelaties zijn er inderdaad gevoelig voor. En de context van een verloofdenstag, met bijna exclusief aandacht voor het belang van een intieme partnerrelatie, zal waarschijnlijk de sociale wenselijkheid versterken.

typisch aan de ontwikkelingsfase (Troll, 1975; Lowenthal et al., 1975). Vooral wanneer de kinderen nog jong en schoolgaand zijn, zou de huwelijksstevredenheid lager liggen. Aangezien de gehuwdengroep in 88% van de gevallen een vruchtbaar huwelijk met minstens één kind vertegenwoordigde, kunnen misschien de minder bevredigende aspecten van deze ontwikkelingsfasen weerspiegeld worden in de manier waarop de intimiteit beleefd wordt.

Tenslotte zijn er ongetwijfeld naast het effect, te wijten aan het leeftijdsverschil, effecten ten gevolge van **cohortverschillen** vast te stellen. Huwelijkspatronen en de invulling van partnerrelaties zijn onderhevig aan culturele wijzigingen en accentverschuivingen als weerspiegeling van verschillen in sociale waardensystemen. Oudere echtparen hebben niet alleen langer een intieme relatie dan verloofden, ze zijn eveneens opgegroeid in een verschillend sociaal klimaat met betrekking tot het huwelijk, de seksualiteit en geslachtsrollen. Het leeftijdseffect combineert waarschijnlijk een verscheidenheid aan individuele, huwelijks, gezins en culturele wijzigingen, die op hun beurt een invloed uitoefenen op de beleving van intimiteit in de partnerrelatie. Zo wordt er de dag van vandaag meer belang gehecht aan de dyade, de verbondenheid tussen man en vrouw en de emotionele betrokkenheid als partner. Bij oudere cohorten ligt de nadruk waarschijnlijk meer op het gezin en de economische functie ervan: het gezin als bestaanszekerheid. Jaeggi en Hollstein (1986) stellen zelfs dat de toenemende intimiteit binnen het huwelijk een gevolg is van het verlies van de zakelijke, d.w.z. economische functie van het gezin en de groeiende instabiliteit in de wereld daarbuiten. Het gevaar is natuurlijk dat deze hoog gespannen verwachtingen omtrent het bereiken van intimiteit binnen het huwelijk niet kunnen worden ingelost en de partnerrelatie ten onder gaat aan overbelasting omdat de geluksverwachtingen van liefde en relatie te sterk toenemen (Jaeggi en Hollstein, 1986).

Wanneer we spreken van de vergelijking tussen verloofden en gehuwden mag men dus niet foutief te werk gaan en conclusies trekken alsof het om een longitudinale studie ging: het zijn duidelijk twee verschillende groepen van wie op ongeveer hetzelfde ogenblik de VIP is afgenomen.

Zijn vrouwen intiemer dan mannen?

Een tweede interpretatievraagstuk slaat op het verband tussen het man of vrouw zijn en de mate van intimiteit. Van den Broucke's intimiteitsmodel zet deze link buiten haakjes en daardoor ook buitenspel. Er zijn studies die de beleving van emotionele intimiteit in het huwelijk in relatie tot bepaalde individuele karakteristieken zoals het geslacht bestudeerd hebben. Wij komen tot de volgende interessante vaststellingen: mannen geven meer intimiteitsproblemen aan dan vrouwen en vrouwen rapporteren een grotere affectieve verbondenheid en openheid. Deze geslachtsverschillen weerspiegelen misschien de bevindingen van talrijke studies die het **socialisatieproces** van vrouwen als verklaring

inroepen. Vrouwen zouden betere 'socio-emotionele specialisten' zijn, meer persoonlijke informatie prijsgeven (Morgan, 1976); meer empathie vertonen (Hoffman, 1977); en wederzijdsheid en communicatieve aspecten van vriendschap sterker benadrukken (Lowenthal et al., 1975). Ook voor verloofden werden geslachtsverschillen gevonden met betrekking tot seksuele intimiteit (Peplau, Rubin en Hill, 1977). Vrouwen zouden dus sterk van mannen verschillen in intieme relaties.

Geslachtsverschillen zijn natuurlijk niet voldoende. Men kan immers ook spreken van een **geslachtsrol**. Zo zijn er androgyn, feminiene en masculiene types: individuen worden dan geplaatst op een continuüm. Parelman (1983) kwam tot de volgende bevindingen met betrekking tot het verband tussen de geslachtsrol en emotionele intimiteit: a) een androgyn zelfconcept voor zowel mannen als vrouwen is een belangrijke voorspeller voor een behoefte aan 'caring' en 'emotional support' als component van emotionele intimiteit; b) een androgyn zelfconcept heeft een positieve invloed op het verbaal uitdrukken van gevoelens; c) een androgyn zelfconcept is de beste predictor voor het kunnen uitdrukken van seksualiteit binnen de partnerrelatie; en d) vrouwen die zichzelf als masculien percipiëren, beschrijven zichzelf als minder intiem. Omgekeerd geldt dit niet voor mannen die zichzelf als feminiën percipiëren.

Deze gegevens wijzen op de positieve invloed van **androgynie** op de intimiteitsbeleving in de partnerrelatie: ook andere studies tonen aan hoe echtparen met een androgyn man en een androgyn vrouw een hogere mate van huwelijksstevredenheid aangeven (Goldstein, 1983), of hoe echtparen met een androgyn man en een androgyn vrouw of met een masculiene man en een feminiene vrouw een significant hogere mate van huwelijksaanpassing aangeven dan echtparen met feminiene mannen met masculiene vrouwen of met een man of vrouw met lage masculiene of vrouwelijke kenmerken (Hansen, Flora, en Finley, 1983).

Men is dus niet zomaar man of vrouw: het zelfconcept over mannelijkheid en vrouwelijkheid heeft een sterke invloed op de intimiteitservaring en de dyadische aanpassing. Onze empirische studie heeft het zelfconcept van de geslachtsrol niet in rekening kunnen brengen en er dient dan ook op deze lacune gewezen te worden. De mate waarin men zich vrouw(elijk) of man(nelijk) voelt, beïnvloedt de intieme partnerrelaties.

Besluit

De resultaten op de VIP wijzen op verschillen in de intimiteitsbeleving. Openheid (zelfonthulling) wordt door mannen anders ervaren dan door vrouwen en door verloofden anders dan door gehuwden. Mannen (verloofden en gehuwden) beschrijven zichzelf als meer gesloten in hun partnerrelatie dan hun vrouwelijke partners; verloofden (mannen en vrouwen) beschrijven zichzelf als meer onthullend dan gehuwden.

Daarnaast zijn er ook verschillen op de relationele intimiteitsdimensie: vrouwen tonen zich meer affectief verbonden in hun partnerrelatie dan mannen, gehuwd of niet. Verloofden (zowel mannen als vrouwen) tonen zich eveneens meer affectief verbonden dan gehuwden. Er zijn dus verschillen in de dyadische cohesie.

Op de schalen 'Consensus' en 'Exclusiviteit' werden geen significante verschillen vastgesteld. Dit betekent daarom niet dat deze schalen irrelevant zijn, integendeel. De sterke overeenkomsten tussen verloofden, gehuwden, mannen en vrouwen onderling wijzen juist op het belang van deze intimiteitsdimensies. Unaniem is er gemiddeld een hoge score behaald op deze twee schalen. De schaal 'Consensus' verwijst naar de relationele dimensie van intimiteit en meer bepaald naar de mate van cognitieve overeenkomst tussen twee partners: in welke mate is er een cognitieve congruentie? Deze resultaten verwijzen hoogstwaarschijnlijk op het belang van cognitieve **compatibiliteit** (Ryle en Breen, 1972). Er moet op ongeveer dezelfde manier gedacht worden over de relatie en over de manier waarop problematische situaties aangepakt worden*.

De schaal 'Exclusiviteit' refereert naar de dyadische afgrenzing van het paar: naarmate de intimiteit binnen het paar zou toenemen, zou de intimiteit naar bijvoorbeeld het gezin van oorsprong toe, afnemen.

Als praktische afleiding van deze empirische studie willen we toch enkele klinische adviezen kwijt. Een eerste implicatie verwijst naar de **ontwikkelingsfasen** in een partnerrelatie die men in rekening dient te brengen: wanneer bijvoorbeeld een echtpaar dat reeds enkele jaren gehuwd is en schoolgaande kinderen heeft, een lagere mate van intimiteit aangeeft dan een jong echtpaar dat volop bezig is met hun wooninrichting, dan mag de hulpverlener hieruit niet meteen afleiden dat de dyadische binding van het oudere echtpaar zwakker is dan van het jonge paar. De beleving van intimiteit (en waarschijnlijk ook daarmee samenhangend de liefdeservaring) is onderhevig aan zowel individuele, relationele als situationele invloedsfactoren. Naarmate de partnerrelatie verder schrijdt in de tijd, zal de intimiteit eerder in de diepte dan in de breedte toenemen, waardoor ze ook op een andere manier beleefd wordt dan in het begin van de ontluikende liefdesrelatie. Een longitudinale studie is de aangewezen methode om het intimiteitsverloop in een partnerrelatie na te gaan.

Een tweede opmerking betreft het **geslachtsverschil**: mannen beleven een andere mate van affectieve verbondenheid en openheid dan vrouwen. Dit houdt wellicht in dat mannen een andere norm hanteren dan vrouwen en dus deze intimiteitsaspecten in een andere mate nastreven. Naar de hulpverlening toe kan dit een belangrijke richtlijn zijn: partners beschikken immers niet alleen over een *gemeenschappelijke* norm met betrek-

* We willen hiermee echter niet beweren dat deze schaal de compatibiliteit van constructen ook werkelijk meet: de VIP is hiervoor geen geïkt instrument. We zouden dan eigenlijk de 'double dyad grids'-methode moeten toepassen (Ryle en Breen, 1972).

king tot intimiteit ('in hoeverre moeten we intiem zijn tegenover elkaar?'), maar ook over een *individuele* norm ('in hoeverre kan ik intiem zijn met mijn partner?'). Deze individuele norm kan onderling verschillen, onder andere door het effect van het geslachtsverschil, en een eenzijdig nastreven van de hoogste vorm van intimiteit (vaak die van de vrouw) kan dan misleidend zijn. Zo wijst Willi (1985) er vanuit therapeutische hoek op hoe men in een partnerrelatie enkel maar in die mate open kan zijn als de partner voor het subject open kan zijn. Openheid ziet Willi (1985) als een gemeenschappelijk proces van zelfonthulling: het kan enkel maar interactioneel beleefd worden. Bovendien ziet Willi aan de onthulling een **begrenzing**: volgens hem is er geen onbeperkte openheid. Men kan van de partner niet verlangen dat hij/zij zich helemaal blootgeeft: dit maakt deel uit van zijn persoonlijke vrijheid.

Het gegeven dat mannen meer problemen met intimiteit hebben dan vrouwen, wijst misschien op het eerder aangehaald **socialisatieproces** waarbij van mannen in mindere mate wordt verwacht dat ze zich emotioneel uitdrukken. Wanneer de hulpverlener nagaat in welke mate de mannelijke partner problemen heeft om zich emotioneel op intieme wijze uit te drukken, dan kan er via deze weg misschien al worden verholpen aan de intimiteitsbeleving van het paar.

Summary

Are engaged couples more intimate than married couples? An empirical study.

A comparative study involving 101 married and 101 premarital couples is made with regard to the intimacy construct. A marital self-report questionnaire (the Marital Intimacy Questionnaire) is used to assess the intimacy construct. Apparently, married and premarital couples differ significantly from each other with regard to affect and openness. Specifically, premarital subjects perceive higher degrees of affective interdependence and openness in their relationships than married couples. On the other hand, significant sex differences are observed for intimacy problems and openness, in the sense that the men, regardless of their marital status, report a lower degree of openness and a higher degree of intimacy problems. No significant interaction effects were found. The results are discussed and some therapeutical implications are suggested.

Literatuur

- Beach, S.R.H. en A. Tesser (1988). Love in marriage: a cognitive account. In: R.J. Sternberg en L. Barnes (Eds.) *The psychology of love*. Yale University Press, New Haven.
- Chelune, G.J. en E.M. Waring (1984). Nature and assessment of intimacy. In: P. McReynolds (Ed.) *Advances in Psychological Assessment*, 4. Jossey-Bass, San Fransisco.
- Davidson, B., J. Blaswick en C. Halverson (1983). Affective selfdisclosure and marital adjustment: A test of equity theory. *Journal of Marriage and the Family*, 45: 93-102.
- Falk, D.R. en P.N. Wagner (1985). Intimacy of self-disclosure and response processes as factors affecting the development of interpersonal relationships. *J.Soc. Psychol.*, 125: 557-570.
- Goris, K. (1992). De man-vrouw liefdesrelatie. In: W. Dumon en C. Deneffe (Red.), *Relaties en seksualiteit - 2. Jaarboek 1992*. G.I.D.S., Leuven.

- Hendrick, S. (1981). Self-disclosure and marital satisfaction. *J. Personality Soc. Psychol.*, 40: 1150-1159.
- Hinde, R.A. (1978). Interpersonal relationships - In quest of a science. *Psychol. Med.*, 3: 378-386.
- Hoffman, M.L. (1977). Sex differences in empathy and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 84: 712-722.
- Jaeggi, E. en W. Hollstein (1986). *Huwelijken op de tweesprong. Liefde, crises en de mogelijkheden van een nieuwe start*. Anthos, Baarn.
- Jorgensen, S.R. en J.C. Gandy (1980). Self-disclosure and satisfaction in marriage: the relation examined. *Family Relations*, 29: 281-287.
- Jourard, S.M. (1971). *The transparent self*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Komarovsky, I. (1967). *Blue collar marriage*. Random house, New York.
- Levinger, G. en D.J. Senn (1967). Disclosure of feelings in marriage. *Merrill-Palmer Q.*, 13: 237-249.
- Lowenthal, M.F., M. Thurnher, D. Chiriboga et al. (1975). *Four stages of life: A comparative study of women and men facing transitions*. Jossey-Bass, San-Fransisco.
- Morgan, B.S. (1976). Intimacy of disclosure topics and sex differences in self-disclosure. *Sex Roles*, 2: 161-166.
- Pareiman, A. (1983). *Emotional Intimacy in Marriage: A sex-roles Perspective*. UMI Research Press, Michigan.
- Peplau, L.A., Z. Rubin en C.T. Hill (1977). Sexual intimacy in dating relationships. *Journal of Social Issues*, 33: 86-109.
- Perlman, D. en S.W. Duck (1987). *Intimate relationships: development, dynamics, and deterioration*. Sage, Beverly Hills.
- Rubin, Z., C.T. Hill, L.A. Peplau en C. Dunkel-Schetter (1980). Self-disclosure in dating couples: sex roles and the ethics of openness. *Journal of Marriage and the Family*, 42: 305-317.
- Ryle, A. en D. Breen (1972). The use of the double dyad grid. *British Journal of Medical Psychology*, 45: 383-389.
- Schippers, L. (1991). *Verkering als een interpersoonlijk proces*. Niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling, K.U. Leuven.
- Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38: 15-28.
- Sprecher, S. (1987). The effects of self-disclosure given and received on affection for an intimate partner and stability of the relationship. *J. of Social and Personal Relationships*, 4: 115-127.
- Troll, L.E. (1975). *Early and middle adulthood: The best is yet to be- maybe*. Brooks, Monterey.
- Van den Broucke, S. (1987). Intimiteit in parnterrelaties. In: I. Ponjaert-Kristoffersen, A. Vansteenwegen en H. Vertommen (Red.), *Psychologen over seksualiteit: 1. Theorie en onderzoek*. Acco, Leuven.
- Van den Broucke, S. (1991). *Partners through thick and thin: Intimacy, communication and conflict regulation in the relationships of married anorexia and boulemia nervosa patients*. Niet-gepubliceerde doctoraatsverhandeling, K.U. Leuven.
- Waterman, J. (1980). Self-disclosure and family dynamics. In: G. Chelune (ed.), *The anatomy of self-disclosure*. Jossey-Bass, San Fransisco.
- Willi, J. (1985). Ko-evolution. *Die Kunst gemeinsamen Wachsens*. Rowohlt, Reinbek.
- Willi, J. (1991). *Was hält Paare zusammen? Der Prozess des Zusammenlebens in psycho-ökologischer Sicht*. Rowohlt, Reinbek.